

E-jatkokirje; Tilapäisten kriisiajan valtiontukipuitteiden (mahdollinen) muuttaminen

Eduskuntatunnus

E 31/2022 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio käynnisti 13.12.2022 jäsenvaltioille kuulemisen koskien tilapäisiä kriisiajan puitteita valtiontuesta jäsenmaiden talouden tukemiseksi Venäjän Ukrainaan kohdistaman aseellisen hyökkäyksen johdosta. Julkinen kuuleminen toteutetaan kyselynä, jonka avulla komissio voi tunnistaa tarvittavat muutokset ja päivittää olemassa olevat suuntaviivat saadun palautteen perusteella. Kuulemiseen voi osallistua 20. joulukuuta 2022 saakka. Komissio tiedustelee jäsenvaltioilta erityisesti, tarvitaanko väliaikaisissa valtiontukipuitteissa lisäsääntöjä vihreän siirtymän tukemiseksi, mikä auttaisi EU:n teollisuutta vauhdittamaan investointejaan EU:n kansalaisten tulevaisuuteen ja lupaaviin teknologioihin Euroopassa. Komission kysely perustuu tarpeeseen arvioida EU:n valtiontukipolitiikkaa Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen sekä Yhdysvalloissa käyttöönotetun Inflation Reduction act:n taloudellisten vaikutusten takia. Kyselyyn saatujen vastausten perusteella komissio arvioi, millä tavalla valtiontukipolitiikka muutetaan, ja vastataanko USA:n valtiontukiin EU:n valtiontukisääntöjen helpotuksilla. Komission oletetaan julkaisevan sääntöluonnoksen jäsenvaltioiden pikakonsultaatioon tammikuun puoliväliin mennessä.

Jäsenvaltioiden päämiehet ovat keskustelleet 15.12. pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa EU:n taloudesta ja kilpailukyvystä. Eurooppa-neuvosto korosti, että on tärkeää turvata Euroopan taloudellinen, teollinen ja teknologinen perusta sekä säilyttää tasapuoliset toimintaedellytykset maailmanlaajuisesti. Johtajat korostivat kunnianhimoisen eurooppalaisen teollisuuspolitiikan merkitystä nykyisessä maailmantilanteessa, jotta Euroopan talous olisi valmis vihreään ja digitaaliseen siirtymään ja jotta voitaisiin vähentää strategisia riippuvuuksia erityisesti kaikkein arkaluonteisimmilla aloilla. Eurooppa-neuvosto kehotti komissiota esittämään tammikuun 2023 loppuun mennessä ehdotuksia, joilla on tarkoitus ottaa käyttöön kaikki asiaankuuluvat kansallisen ja EU:n tason välineet

sekä parantaa investointien perusedellytyksiä, muun muassa yksinkertaistettujen hallinnollisten menettelyjen avulla. Päämiehet keskustelevat kyseisestä kokonaisuudesta uudestaan 9.2-10.2.2023 järjestettävässä ylimääräisessä Eurooppa-neuvoston kokouksessa.

Tilapäisten kriisinajan puitteiden alkuperäisenä tarkoituksena on ollut lieventää Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamia haitallisia taloudellisia vaikutuksia sallimalla 1) yritysten maksuvalmiuden tukemiseen tähtäävät tukitoimet, 2) tuet sellaisille yrityksille, joihin Euroopan alueella tapahtuva aseellinen kriisi on vaikuttanut kohonneiden kaasun ja sähkön hintojen muodossa sekä 3) hyväksymällä maatalousalalla erityisiä helpotuksia valtiontukisääntöihin, 4) vauhdittamalla siirtymistä uusiutuviin energiankäyttöönottoon ja teollisuuden hiilestä irtautumista sekä 5) kannustamalla energian kulutuksen vähentämiseen. Komission tilapäiset kriisiajan valtiontukipuitteet määrittelevät sen, millä ehdoin kyseisen valtiontuen myöntäminen on EU:n valtiontukisääntelyn perusteella sallittua. Tuen myöntäminen edellyttää lisäksi kansallisen tukiohjelman käyttöönottoa.

Suomen kanta

E-kirjeessä E 31/2022 vp sekä E-jatkokirjeiden EJ 6/2022 vp ja EJ 9/2022 vp kannat ovat edelleen perusteltuja. Tässä E-jatkokirjeessä on tarkoitus täydentää tuota aikaisempaa kantaa.

Kuten aikaisemmissa e-kirjeissä on tuotu esiin, valtioneuvosto katsoo yleisesti, että poikkeuksellisissakin olosuhteissa on perusteltua, että EU:n valtiontukisäännöt kohdentavat yritystuot ensisijaisesti markkinoiden toimintapuutteisiin, vakavien sosiaalisten vaikeuksien poistamiseen tai muiden yhteiskunnallisesti tärkeiden tavoitteiden saavuttamiseen. Valtioneuvosto on myös painottanut, että komission tulee tarvittaessa nopeasti ryhtyä toimiin sääntöjen päivittämiseksi taloudellista toimintaympäristöä vastaavaksi. Tukien tulee kuitenkin olla oikeasuhtaisia ja välttämättömiä ratkaistavan ongelman saavuttamiseksi. Tukien tulee olla tilapäisiä, ja voimassa vain niin kauan kuin taloustilanne antaa siihen aihetta. Kriisin pitkittyessä tulee arvioida myös mahdollisuuksia irtautua hallitusti kriisiajan säännöistä osittain tai kokonaan. Pitkällä aikajänteellä on perusteltua, että yritykset sopeutuvat muuttuneeseen taloudelliseen toimintaympäristöön, eikä valtiontuki-politiikan joustoja jatketa tarpeettoman pitkään.

Valtioneuvosto tunnistaa tarpeen arvioida miten EU:n kilpailukyky voidaan turvata ja investointien valuminen EU:n ulkopuolelle välttää tilanteessa, jossa muut keskeiset toimijat, kuten Kiina ja Yhdysvallat, tukevat strategisilla aloilla toimivia yrityksiä ja tekevät näille aloille merkittäviä investointeja. Valtioneuvosto pitää kuitenkin EU-selonteon¹ mukaisesti tärkeänä, että EU:n valtiontuki-politiikka tukee EU:n markkinoiden säilymistä kilpailullisina, avoimina ja kilpailukykyisinä. EU:n tulee välttää jännitteiden kasvattamista keskeisten kumppaneiden kanssa. Valtioneuvosto suhtautuu alustavasti tällä hetkellä käytettävissä olevilla tiedoilla varuuskellisesti siihen, että EU:n valtiontukisäännöissä sallittaisiin tuotannollisten investointien tukeminen strategisilla sektoreilla nykyistä joustavammin. Valtiontukisääntöjä ei tule keventää ilman selkeää analyysia valtiontukien taroituksenmukaisuudesta politiikkavälineenä, mahdollisten kolmansien maiden toimien vaikutuksista EU:n kilpailukykyyn ja vaikutustenarviointia sisämarkkinoiden toimivuuteen. Kolmansien maiden myöntämiin kilpailua vääristäviin tukiin tulee pyrkiä mahdollisuuksien puuttumaan ensisijaisesti kauppapolitiikan keinoin, ei EU:n valtiontukisääntöjä keventämällä. Vastaavasti EU:n haitallisiin strategisiin riippuvuuksiin yksittäisistä kolmansista maista tulee puuttua kilpailua vähiten vääristävillä tavoilla.

¹ Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta: Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia

Muuttuneen globaalin toimintaympäristön valossa on tärkeää lisätä EU:n kykyä tehdä kauppapolitiikassaan ratkaisuja omista lähtökohdistaan ja puolustaa etujaan, mutta Euroopan avoimuus kansainväliselle kaupalle ja investoinneille tulee säilyttää. Samalla EU:n aseman ja kilpailukyvyn vahvistaminen edellyttää sitä, että EU:lla on keinoja vastata tarvittaessa kolmansien maiden epäreiluihin kauppakäytäntöihin, ellei yhteisistä säännöistä kyetä sopimaan. EU:n kaupansuojavälineitä tulee hyödyntää EU:n intressien puolustamiseen. On mahdollista, että uusia välineitä esimerkiksi kilpailua vääristäviin valtiointukiiin puuttumiseksi tarvitaan.

Valtioneuvosto toteaa, että investointitukien kohdentaminen nykyistä laajamittaisemmin massatuotantoon olisi toteutuessaan politiikkamuutos, jolla voi olla merkittäviä kielteisiä vaikutuksia sisämarkkinoiden toimintaan. Vaikka investointien tukeminen saattaa edistää myös riippuvuuksien vähentämiseen liittyviä politiikkatavoitteita, nykyistä joustavammat valtiontukisäännöt ovat myös omiaan vaikuttamaan haitallisesti sisämarkkinoiden toimintaan ja lietsomaan tukikilpailua niin jäsenvaltioiden välillä kuin globaalisti. Tästä johtuen valtioneuvosto katsoo, että komission tulee arvioida kokonaisuutena, mitkä ovat tarkoituksenmukaisia politiikkakeinoja, joiden avulla voidaan edistää EU:n kilpailukyvyn ylläpitämistä ja riippuvuuksien vähentämistä nykyisessä toimintatilanteessa. Komission tulee tehdä tarkka vaikutustenarviointi ennen mahdollisia sääntömuutosehdotuksia vaihtoehtoisista politiikkakeinoista ja niiden vaikutuksista sekä varata jäsenvaltioille riittävästi aikaa omaan analyysiin ja kannanmuodostukseen. Tilanteessa, jossa Euroopan talous kohtaa sekä lyhyen että pitkän aikavälin haasteita, on tärkeää arvioida toimenpiteiden vaikutus myös pidemmällä aikavälillä. Toimenpiteiden vaikutus sisämarkkinoiden toimivuuteen ja tasaisiin kilpailuolosuhteisiin on arvioitava tarkasti.

Valtioneuvosto suhtautuu vastaavasti varauksellisesti investointitukien myöntämiseen verotuksen kautta. Ennen kuin tällaisista verotuksen kautta myönnettävistä investointituista päätetään, tarvittaisiin tarkempaa keskustelua mm. investointituen tyypeistä, investointituen laajuudesta, määristä ja menettelystä.

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan tilapäisten valtiontukisääntöjen tulee pysyä ensisijaisesti välineenä, jolla lievennetään Venäjän sotatoimien haitallisia talousvaikutuksia. Valtioneuvosto tunnistaa tarpeen kiihdyttää vihreää siirtymää pois fossiilisista energianlähteistä tilanteessa, jossa Venäjä on hyökännyt Ukrainaan ja sähkönhinnat ovat Euroopassa ennätyskorkealla. Valtioneuvosto ei vastusta nykyisissä säännöissä olevien (kpl 2.5. ja 2.6) uusiutuvan energian ja teollisuuden vähähiilisyttä edistävien tukien joustavoittamista. Kyseisiä sääntöjä voitaisiin joustavoittaa erityisesti tarkastelemalla uudestaan tukien kilpailutusta koskevia vaatimuksia. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota myös siihen, että vihreän siirtymän investointeja on viivästyttänyt myös komission hidas päätöksenteko valtiontukien ilmoitusmenettelyssä ja valtiontukien yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen EU:n vihreän siirtymän tavoitteita tukevan uudistuksen voimaantulon viivästyminen (U 71/2021 vp, UJ 26/2022 vp). Valtioneuvoston näkemyksen mukaan komission valtiontukien ilmoitusmenettelyä voidaan tehostaa myös ilman, että valtiontukisääntöihin tehdään muutoksia ja yksinkertaistuksia. Laajat kriisistä riippumattomat lisäykset uhkaavat vääristää kriisipuitteiden luonnetta ja niiden avulla voidaan herkemmin toteuttaa tavanomaisiin sääntöihin kuuluvia toimenpiteitä kevyemmin ehdoin/rajoituksin, mikä on omiaan vääristämään kilpailua.

Lähtökohtaisesti EU:n vihreään siirtymään – kuten investointeihin – kohdennettavien valtiontukien tulisi perustua ”normaaliaikojen” valtiontukisääntöihin, joiden tarkastelu vihreän siirtymän näkökulmasta on tällä hetkellä käynnissä. Samalla valtioneuvoston näkemyksen mukaan komission suunnittelemien EU:n kilpailukykyä valtiontukisääntöjen kautta tukevien toimenpiteiden ei tule perustua ”normaaliaikojen valtiontukisääntöihin”, sillä tuolloin ne voivat jäädä pysyväksi osaksi EU:n valtiontukipolitiikkaa. Komission

mahdollisten uusien ehdotusten tulisiikin perustua tilapäiseen kehykseen, joka on erillinen väline suhteessa Venäjän hyökkäyssodan takia käyttöönotettuihin valtiontukipoikkeuksiin ja normaaliaikojen valtiontukisääntöihin nähden.

Valtioneuvosto määrittelee tarkempia kantoja asian käsittelyn edetessä osana keskustelua toimista Euroopan kilpailukyvyn edistämiseksi.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan komissio hyväksyi 23.3.2022 tilapäiset valtiontukisäännöt EU:n talouden tukemiseksi Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen johdosta. Tiedonannolla joustavoitettiin huomattavasti EU:n valtiontukisääntöjä. Tarkoituksena on antaa jäsenvaltioille mahdollisuus tukitoimenpiteisiin erityisesti yritysten maksuvalmiuden turvaamiseksi sekä kaasun ja sähkön äkillisen hinnannousun kompensoimiseksi kriisin aikana. Komissio uudisti sääntöjä heinäkuussa ja lokakuussa 2022.

Väliaikaiset valtiontukipuitteet sisältävät tällä hetkellä 6 tukimuotoa kriisin haitallisten talousvaikutusten lieventämiseksi. Näistä ensimmäinen koskee yritysten maksuvalmiuden tukemista valtion takauksilla ja lainoilla, toinen suoraan yrityksille myönnettäviä tukia äkillisesti kohonneiden sähkön ja maakaasun hintojen vuoksi. Kolmanneksi säännöissä sallitaan tukia maatalouden alkutuotannon sekä kalastuksen sekä vesiviljelyn alalla joustavimmin ehdoin. Lisäksi säännöissä sallitaan tuet uusiutuvan energian, varastoinnin ja uusiutuvan lämmön käyttöönoton nopeuttamiseen, tuet teollisuuden tuotantoprosessien vähähiilistämiseen sähköistämisen ja/tai uusiutuvan ja tietyt edellytykset täyttävän sähköpohjaisen vedyn käytön avulla, tuet energiatehokkuustoimenpiteisiin ja tuet sähkönkulutuksen lisävähennyksiin.

Tiedonannon nojalla käyttöön otetut toimenpiteet ovat tilapäisiä ja tällä hetkellä lähtökohtaisesti voimassa pääosin vuoden 2023 loppuun. Tiedonannon nojalla voidaan ottaa käyttöön yritystukiohjelmia sellaisten yritysten hyväksi, joihin meneillään oleva kriisi tai siihen liittyvät pakotteet ja vastapakotteet vaikuttavat. Tukea voi myöntää poikkeuksellisesti myös taloudellisissa vaikeuksissa oleville yrityksille. Tukea ei saa sitä vastoin myöntää yrityksille, jotka ovat pakotteiden kohteena, tai joita kontrolloivat pakotteiden kohteena olevat henkilöt. Kaikista tiedonannon mukaisista tukitoimenpiteistä on tehtävä valtiontuki-ilmoitus komissiolle ja niiden käyttöönotto edellyttää komission ennakkohyväksyntää.

Komission kysely tilapäisten sääntöjen muuttamisesta ja komission puheenjohtajan Ursula von der Leyenin kirje jäsenvaltioiden päämiehille

Komission julkaisema kysely perustuu tarpeeseen arvioida valtiontukupolitiikan muutoksia Venäjän Ukrainan kohdistaneen hyökkäyksen taloudellisten vaikutusten sekä Yhdysvaltain Inflation Reduction act:n mahdollisten talousvaikutusten takia. Komission tavoitteena on selvittää erityisesti, tarvitaanko väliaikaisissa valtiontukipuitteissa lisäsääntöjä vihreän siirtymän tukemiseksi, mikä auttaisi EU:n teollisuutta vauhdittamaan investointiaan EU:n kansalaisten tulevaisuuteen ja lupaaviin teknologioihin Euroopassa.

Samanaikaisesti komission käynnistämän kyselyn kanssa komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen lähestyi jäsenvaltioita kirjeellä, jossa painotettiin tarvetta yksinkertaistaa ja muuttaa valtiontukisääntöjä muutamiksi vuosiksi, jotta EU säilyttää kilpailukykynsä suhteessa USA:han. Vihreän siirtymän vauhdittamisen ohella valtiontukisäännöissä tulisi sallia investointituet strategisissa clean tech –arvoketjuissa. Sääntöjen kriteerien asetannassa tulisi huomioida kolmansien maiden myöntämät tukimäärät siten, että EU-jäsenmaat voivat asettaa tukitasonsa samalle tasolle.

Komissio arvioi kyselyssä valtiontuki sääntöjen muutostarpeita ja pyytää jäsenvaltioiden näkemyksiä erityisesti seuraavista asiakokonaisuuksista:

- 1) Tilapäisten sääntöjen uusiutuvan energian käyttöönottoa ja teollisuuden vähähiilisyyttä edistäminen sääntöjen mukauttaminen ja keventäminen:
 - a. Kuinka tulisi tukea ja entisestään yksinkertaistaa uusiutuvan energian, mukaan lukien tuuli-, aurinko- ja uusiutuvan vedyn, käyttöönottoa koskevien tukien myöntämistä koskevia sääntöjä?
 - b. Kuinka tulisi tukea ja entisestään yksinkertaistaa sääntöjä koskien tuen myöntämistä teollisuuden tuotantoprosessien hiilidioksidipäästöjen vähentämiseksi?
- 2) Tilapäisten sääntöjen laajentaminen tuotannollisten investointeihin tukemiseen EU:n kilpailukyvyn säilyttämiseksi:
 - a. Komissio tiedustelee muun muassa, onko valtiontukisäännöissä tarkoituksenmukaista sallia tuet tuotannollisiin investointeihin vihreän siirtymän kannalta strategisilla aloilla, kuten tuuli-, aurinko-, lämpöpumppu, puhdas vety, sähköajoneuvot ja -akut –aloilla sekä asiaan liittyvillä kriittisiä raaka-aineita koskevilla aloilla. Tulisiko keinovalikoimaan sisällyttää yksinkertaisia tukikeinoja, kuten verovähennyksiä, säilyttäen samalla eriytetyt kannustimet erityisille tukialueille.

Muutosaihioista keskeisin koskee tuotannollisten investointien tukemisen sallimista. EU:n valtiontukisäännöissä tuotannollisten investointeihin ja massatuotannon tukeminen on ollut vakiintuneesti sallittua vain rajatusti. Tämä johtuu siitä, että tällaisilla tuilla voi olla huomattavia haitallisia vaikutuksia kauppaan ja kilpailuun EU:n alueella.

Nykyisellään suuryritysten tuotannollisten investointien tukeminen on sallittua vain alueellisia valtiontukia koskevien sääntöjen nojalla. Alueellisia valtiontukia koskevien sääntöjen tavoitteena on tasoittaa unionin eri alueiden kehityseroja. EU:n sirusäädöstä koskevan lainsäädäntöehdotuksen antamisen yhteydessä komissio on myös ensimmäistä kertaa linjannut, että tuet puolijohdealan yritysten tuotannollisiin investointeihin ovat tietyn edellytyksen sallittuja, mikäli tuki kohdistuu ”laatuun ensimmäisiin laitoksiin”. Lisäksi pk-yrityksille kyseiset tuet ovat sallittuja nykyisin myös yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla. Sitä vastoin esimerkiksi Euroopan yhteistä etua koskevia tärkeitä (IPCEI) hankkeita koskevien valtiontukisääntöjen nojalla tuet on sallittu ”ensimmäiseen teolliseen käyttöönottoon” ja tuet massatuotantoon ja kaupalliseen toimintaan on kielletty.

Kaikkiaan tuotannollisia investointeja koskevat mahdolliset valtiontukihelpotukset olisivat perustavaa laatua oleva muutos EU:n nykyiseen valtiontukipolitiikan linjaan nähden.

Inflation reduction act

Inflation Reduction Act (IRA) on elokuussa 2022 hyväksytty Yhdysvaltain liittovaltion lainsäädäntöpaketti, joka nimensä mukaisesti pyrkii suitsimaan inflaatiota ja sen ohella tukemaan vihreää siirtymää. Laki on Yhdysvaltain historian suurin ilmastopaketti, ja sen tavoitteena on vuoteen 2030 mennessä alentaa Yhdysvaltain kasvihuonekaasupäästöjä 40 % vuoden 2005 päästöihin verrattuna. Laaja-alainen laki sisältää määräyksiä lääkehinnoittelusta teollisuuspolitiikkaan.

IRA:n perusteella yrityksille on tarjolla eri sektoreilla valtiontukia, joilla edistetään kotimaista vihreää energiantuotantoa ja vihreää teknologiaa, kuten esimerkiksi sähköautojen tuotantoa. Lakipaketin sisältämiin tukiin liittyy kotimaisuusvaatimuksia, jotka syrjivät ulkomaisia yrityksiä ja ovat Maailman kauppajärjestön WTO:n sääntöjen vastaisia. Yh-

dysvaltain kongressin budjettitoimiston arvio IRA:n tukien suuruudesta on noin 280 miljardia dollaria, mutta esim. Credit Suisse on arvioinut tukipaketin olevan tätä suurempi (400 tai jopa 800 miljardia).

IRA-lainsäädäntö on aiheuttanut suurta huolta EU-jäsenmaissa erityisesti tasavertaista toimintaympäristöä koskien. Komission arvion mukaan IRA vaikuttaa kielteisesti EU:n vihreän siirtymän kannalta olennaisiin teollisuudenaloihin ja tuleviin investointipäätöksiin. Keskeisenä huolena EU:ssa on mahdollinen tuotannollisten investointien siirtyminen EU:sta Yhdysvaltoihin. Myös kilpailuolosuhteet sisämarkkinoilla ja kolmansissa maissa saattavat IRA:n seurauksena vääristyä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklojen mukaan valtiontukien sääntely kuuluu komission toimivaltaan. Komissiolla on yksinoikeus Euroopan unionin tuomioistuimen valvonnan alla antaa yksityiskohtaisia sääntöjä koskien tukien hyväksyttävyyttä 107 artiklan 3 kohtien nojalla. Jäsenvaltioita kuullaan asiantuntijan roolissa.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Asiaa ei käsitellä Euroopan parlamentissa.

Kansallinen valmistelu

EU12 kilpailu, hankinta- ja valtiontukijaoston kirjallinen konsultaatio 19.12.-20.12.2022.
EU-ministerivaliokunnan kirjallinen menettely 21.12-22.12.2022.

Eduskuntakäsittely

E 31/2022 vp.
EJ 6/2022 vp.
EJ 9/2022 vp.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Valtiontukisäännöillä asetetaan reunaehdot yritystukien myöntämiselle Suomessa. Ehdotus on suoraan sovellettavissa (ml Ahvenanmaa), eikä sillä ole suoria lainsäädäntövaikutuksia.

Taloudelliset vaikutukset

EU:n valtiontukisääntelyssä asetetaan raamit jäsenvaltioiden valtiontukipolitiikalle. Jäsenvaltioille suunnatun kyselyn ja siihen saatujen vastausten perusteella komissio arvioi, muutetaanko valtiontukisääntöjä joiltain osin.

Nykyisten valtiontukisääntöjen joustavoittaminen kyselyssä harkittavalla tavalla helpotaisi tukien myöntämistä uusiutuvan energian ja teollisuuden vähähiilistämisen osalta. Komission kaavailemat muutokset uusiutuvan energian ja teollisuuden vähähiilistämisen tukiin voivat nopeuttaa vihreää siirtymää vähentää riippuvuutta fossiilista polttoaineista.

Investointitukien salliminen nykyistä laajamittaisemmin tuotannollisiin investointeihin kyselyssä esitetyllä tavalla tarkoittaisi merkittävää muutosta EU:n valtiontukipolitiikassa. Tukien salliminen saattaa kriittisten tuotteiden ja raaka-aineiden tuotannon syntymistä EU:hun ja parantaa EU:n omavaraisuutta ainakin joiltain osin tietyissä arvoketjuissa. Vaikutusarviointien puuttuessa on kuitenkin epäselvää, voidaanko EU:n valtiontukipolitiikalla aikaansaada haluttuja muutoksia. Samanaikaisesti nykyistä avokätisempi valtiontukipolitiikka voi myös vaikuttaa kielteisesti sisämarkkinoiden toimintaan. Koronaepidemian jälkeisessä taloustilanteessa jäsenvaltioiden fiskaalinen liikkumatila vaihtelee huomattavasti. On todennäköistä, että vain kaikkein isoimmilla EU-mailla olisi varaa hyödyntää suunniteltuja valtiontukisääntöjen joustoja täysimääräisesti. Tämä voisi tarkoittaa, että investoinnit vihreän siirtymän kannalta strategisilla sektoreilla keskittyisivät kyseisiin maihin. Toteutuessaan muutoksella voisi olla myös haitallisia vaikutuksia EU:n koheesiopolitiikan tavoitteiden kannalta, sillä investoinnit sijoittautuisivat EU:n sisällä hyvin kehittyneille alueille kehitysalueiden sijaan.

Jatkuva sääntöjen muuttaminen muutamien kuukausien välein ei ole omiaan edistämään yritysten ennustettavaa toimintaympäristöä ja oikeusvarmuutta. Yritykset voivat myös viivästyttää investointejaan siinä toivossa, että säännöt muuttuvat jonkun ajan päästä edullisimmiksi.

Marraskuun loppuun mennessä komissio oli hyväksynyt voimassaolevien Venäjän hyökkäyssodan takia joustavoitettujen poikkeussääntöjen nojalla yhteensä 145 eri EU-maiden tukitoimenpidettä, joiden yhteenlaskettu arvioitu budjetti oli 482 miljardia euroa. Lukuja siitä, kuinka paljon tukia on tosiasiaassa myönnetty yrityksille ei ole vielä saatavilla. Myös lainat ja takaukset on huomioitu summassa kokonaisuudessaan.

Suomessa on toistaiseksi otettu käyttöön muutamia tilapäisten kriisipuitteiden mukaisia tukiohjelmia. Komissio hyväksyi 13.6.2022 antamallaan päätöksellä työ- ja elinkeinoministeriön ennakkoilmoittaman Suomen Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa liittyville valtiontukitoimenpiteille tarkoitetun puitetukiohjelman (SA.103159). Puitetukiohjelman nojalla yhdelle yritykselle voidaan myöntää tukea enintään 500 000 euroa. Tukiohjelmaa on hyödynnetty Suomessa muuna muassa kustannusalan kuljetustuessa. Lisäksi komissio on hyväksynyt tilapäisten sääntöjen nojalla Finnveran laina- ja korkotukiohjelman sekä energiayhtiöille suunnatun laina- ja takausohjelman sekä kuntasektorin energiayhtiöiden likviditeettiohjelman. Väliaikaisia valtiontukisääntöjä on hyödynnetty myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla sekä Ahvenanmaalla.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Komission puheenjohtaja Ursula Von der Leyen on ehdottanut jäsenvaltioille epävirallisesti suvereniteettirahaston perustamista. Rahasto mahdollistaisi EU:n teollisuuspoliittisten tavoitteiden edistämisen tilanteessa, jossa jäsenvaltioilla ei ole välttämättä finassipoliittista liikkumavaraa tukea yrityksiään globaalin kilpailutilanteen edellyttämällä. Rahaston tavoitteena olisi siten varmistaa tasavertaisten toimintaedellytysten säilyminen sisämarkkinoilla.

Asiakirjat

Komission kysely koskien tilapäisiä kriisiajan valtiontukipuitteita talouden tukemiseksi Venäjän hyökättyä Ukrainaan (HT.6323).

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Olli Hyvärinen, TEM, olli.hyvarinen@gov.fi, 029 504 7026
Emmi Nykänen, TEM, emmi.nykanen@gov.fi, 029 504 7309

VAHVA-tunnus

EU/618/2022

Liitteet

Komission kysely

EU/618/2022-TEM-17

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: